

امام علی (ع) و همراهی با پیامبر (ص)

امیر مؤمنان علی (ع) در سیزده رجب، سی سال بعد از عام الفیل (۵۹۹ یا ۶۰۰ م) در کعبه به دنیا آمد.

دوران کودکی و نوجوانی علی (ع)

مدایب ناپذیری امامت و نبوت

فداکاری علی (ع) در ليله المبیت، پیمان اخوت با پیامبر (ص) و شایستگی همسری حضرت فاطمه (س) نشان دهنده جایگاه معنوی و کمالات آن حضرت است.

نمونه‌هایی از دلاوری و شجاعت علی (ع) در غزوات زمان پیامبر :

➤ از پا درآوردن ۸ تن از سپاه شرک در نخستین رویارویی

➤ در جنگ احد در کنار پیغمبر بود و خود را سپر وی نمود

➤ کشتن عمرو بن عبدود در غزوه خندق که از عبادت جن و انس برتر شمرده شده است.

➤ فتح نمایان حضرت علی (ع) در جنگ خیبر

قبول مسئولیت نمایندگی مفسوم پیامبر (ص) و اعلان یکی از بزرگترین مواضع اصولی اسلام، یعنی اصل برائت از مشرکان در مراسم مع که به فرمان مؤکد فداوند متعال انجام گرفت، از دیگر صفات زین زندگی علی (ع) در عصر رسول فداست.

مهم‌ترین فعالیت‌های امام علی (ع) در دوران خلفا

۱- تفسیر قرآن و بیان مراد واقعی بسیاری از آیات

۲- پاسخ به پرسش‌های دانشمندان بویژه دانشمندان اهل کتاب

۳- بیان حکم شرعی رویدادهای نوظهور و قضایای پیچیده‌ای که قضات از داوری درباره آن ناتوان بودند

۴- پرورش انسانهایی برخوردار از ضمیر پاک، همچون عبدالله بن عباس، ابوذر، اویس قرنی، مقداد، عمار، مالک اشتر، کمیل، میثم تمار، حبیب بن مظاهر، مسلم بن عوسجه

۵- کوشش برای تأمین زندگی بینوایان و درماندگان

۶- شرکت در نشست‌های رایزنی خلفا و ارائه صادقانه راه حل‌ها

دلیل ضرورت مرور چگونگی حاکمیت خلفای نخستین

ترس همراه با رقابت انصار در برابر قریش و اقدامهای مشکوک چند تن از مهاجران، بویژه در هفته‌های پایانی زندگی رسول خدا (ص) سبب شد تا بی‌توجه به بیعت با امام علی (ع) در غدیر، به سقیفه روی آورند.

گفتمان سقیفه

هنگامی که علی بن ابیطالب و بنی هاشم سرگرم غسل دادن پیامبر (ص) بودند، سه تن از مهاجران با اطلاع از اجتماع انصار در سقیفه به سرعت به محل رفته، به گفتگو پرداختند.

چگونگی اجتماع در سقیفه و آنچه در سقیفه گذشت

پس از بیعت سقیفه نشینان، عمر و عده‌ای، در کوجه‌ها به راه افتادند و از موافق و مخالف بیعت گرفتند.

کسانی که با دستاوردهای سقیفه مخالفت کردند عبارتند از :

❶ دو شخصیت برجسته بنی‌هاشم (علی (ع) و عباس عموی پیامبر)	❶ سلمان فارسی
❶ زبیر بن عوام	❶ براء بن عازب
❶ خالد بن سعید	❶ ابی بن کعب
❶ مقداد بن عمرو	❶ ابوذر

عهدنامه جانشینی

مشورت ابوبکر با عبدالرحمان بن عوف و عثمان در مورد جانشین ساختن عمر

عثمان کاتب ابوبکر، عهدنامه جانشینی را نوشت و آن را با نام عمر بن خطاب به پایان برد و ابوبکر آن را تأیید کرد.

اصل استخلاف به این شیوه، بی‌هیچ پیشینه در سیره رسول خدا (ص) ، به عنوان اصلی مشروع فقه سیاسی اهل

سنت پذیرفته شد و عمر با این عهدنامه به خلافت منصوب شد.

بیعت مردم تنها نوعی اظهار وفاداری و فرمانبرداری بود و در غلیفه شدن عمر تأثیر نداشت.

شورای شش نفری تعیین خلیفه

از نظر (عمر) ، خلافت یکی از مضایق مشورت بود. او برای اولین بار درباره انتخاب ابوبکر به یک حقیقت اعتراف کرد و ضمن سخنرانی اش در مدینه گفت :

آن انتخاب با مشورت مؤمنان نبود. از این پس، باید خلافت بر پایه مشورت با مؤمنان باشد. و اگر کسی بدون مشورت با فردی بیعت کرد، باید همراه بیعت شونده کشته شود.

اعضای تعیین شورای خلیفه :

عبدالرحمان بن عوف
عثمان
طلحه بن عبیدالله

علی (ع)
زبیر بن عوام
سعد بن ابی وقاص

نحوه تعیین خلیفه

آنچه در آن جلسه میان عبدالرحمان، علی (ع) و عثمان گذشت.

به حکومت رسیدن علی (ع)

پس از بی نتیجه ماندن میانجی گری امام علی (ع) و عده ای از اصحاب در رخداد شورش علیه عثمان، وقتی عثمان کشته شد، با آنکه گروهی از صحابه اعضای شورای عمر، بویژه طلحه، مدعی خلافت بودند، اما مردم فوج فوج به خانه علی (ع) هجوم آوردند و خواستند خلافت را بپذیرد.

نقل مامرای بیعت مردم با علی (ع) پس از کشته شدن عثمان از محمد بن منفیه

سفنان امام علی (ع) پیرامون کیفیت بیعت مردم

نکاتی پیرامون سپردن رهبری سیاسی - اجتماعی و مسئولیت راهنمایی دنیایی و آخرتی مردم به امام علی (ع)

- ۱- این تنها بیعت و انتخابی بود که می توان آن را بیعت مردمی دانست. در ضمن علاوه بر شرکت فراگیر مهاجرین و انصار، نمایندگان مردم عراق و مصر نیز در آن شرکت داشتند.
- ۲- پافشاری امام علی (ع) بر لزوم علنی بودن بیعت - آن هم در مسجد - توهم هر گونه توطئه قبلی را نفی می کند.
- ۳- امام علی (ع) طبق روش پیشین، هرگز کسی را به زور به بیعت ناگزیر نساخت.
- ۴- امام علی (ع) روش پیروی از شیخین را در بیعت نپذیرفت و کتاب خدا و سنت رسول الله را ملاک عمل قرار داد.
- ۵- نکته بسیار مهم، نطق رسمی آن حضرت در روز دوم مراجعه مردم و انتخاب است.

سخنان علی (ع) در پی اصرار انبوه مردم که متقاضی خلافت او بودند

موانع و مشکلات حکومت علی (ع)

بر اساس سخنان امام علی (ع) در نهج البلاغه دلایل استکفاف امام از پذیرش خلافت عبارت است از:

• عدالت اقتصادی و عدالت اجتماعی

• انحرافها و بدعتها

• رفاه گرایی و تضعیف ارزش های دینی

۱- عدالت اقتصادی :

ایجاد تبعیض ها و بدعتها در تقسیم غنائیم، مالیات و جزیه سرزمین های فتح شده در زمان خلفای اول و دوم و بخشش های ناعادلانه عثمان.

سفرانی علی (ع) پیرامون سیاست مالی برگرفته از سیره پیامبر (ص)

۲- عدالت اجتماعی :

یکی از آثار فتوحات، اختلاط نژادهای مختلف و ایجاد تبعیضات اجتماعی بود به طوریکه جامعه، برتری عرب بر موالی را اصلی مسلم می پنداشت.

فرمایش علی (ع) پیرامون برده گان عرب و عجم

انحرافات و بدعت‌هایی که در زمان خلفای پیشین بوجود آمده بود

انحرافات دینی و بدعت‌ها مهم‌ترین مشکل حکومت امام علی (ع) بود.

بنیان این انحرافات در کنار بستر بیماری پیامبر خدا (ص)، با شعار «حسبنا کتاب الله» گذاشته شد و با سخن خلیفه اول در توجیه اشتباهاتش (پیامبر (ص) با وحی یاری می‌شد، ولی دست من از وحی کوتاه است و به مصلحت‌اندیشی و اجتهاد عمل می‌کنم) به طور ضمنی مورد تأیید قرار گرفت.

سخنان علی (ع) در برابر پافشاری مردم در بیعت با وی

عقربت علی (ع) در نامه‌ای به مالک، از آن سال‌ها چنین یاد کرده است :

دین اسیر دست شروان بود، هوسها و دنیای خود را از آن طلب می‌کردند.

رفادگرایی و تضعیف ارزش‌های دینی

پیدایش شکافهای اجتماعی از دوران خلیفه دوم آغاز شد.

اگر آیه ۱۰ سوره حدید مجوز برتری مادی دنیا بود، بایستی رسول الله خود آن را قبل از عمر به کار می‌گرفت.

فرمایش علی (ع) به کاتبش عبدالله بن ابی رافع پیرامون توزیع بیت المال

سفنان ولید بن عقبه به نمایندگی از جانب مردان قریش با علی (ع) و پاسخ عقربت علی (ع)

رفاه گرایی عثمان و اطرافیان و سخنان علی (ع) پیرامون آن

در زمان خلیفه سوم، تزیین بیت‌المال و رفاه‌گرایی به فرهنگ تبدیل شد. علی (ع) در یکی از خطبه‌های خود، جامعه عصر خلافت را همچون جامعه جاهلی معرفی می‌کند و یادآور می‌شود این جامعه باید غریبال شود. اسامی ذیل، آن‌هایی هستند که در دوره عثمان، بخاطر دفاع از بیت‌المال و تن ندادن به تقاضاهای غیر منطقی اطرافیان خلیفه مورد اهانت و ضرب و شتم قرار گرفتند:

- ابن مسعود، دانشمند و مفسر بزرگ قرآن.
- عمار یاسر (کسی که پیامبر او را معیار حق بودن جبهه نبرد خواند)
- ابوذر
- کسانی که در دوره عثمان زمامدار امور شدند عبارتند از :
- عبدالله بن عامر، پسر خاله خلیفه
- عبدالله بن سعد ابی سرح
- مروان بن حکم، پسر عموی خلیفه (رانده شده پیامبر و شیخین)

فرمایشات علی (ع) پیرامون انحرافات

علل ناخشنودی از حکومت علی (ع)

موضع سرسخت علی (ع) در حکومت در جهت اجرای کامل عدالت، سبب ناخشنودی و مخالفت بسیاری از مسئولان حکومتی پیشین شد.

مواردی از کارهایی که علی (ع) برای اجرای عدالت انجام داد :

- کنار نهادن روش شیخین در تقسیم بیت‌المال
- اساس قرار دادن مساوات و رعایت استحقاق‌ها
- برتری ندادن اشراف و عرب بر دیگران
- ترک تسامح در برابر سران قبایل، آن‌طور که رسم پادشاهان و سیاستمداران بود

فرمایشات و اندیشه امام علی پیرامون تقسیم بیت‌المال

وقتی علی (ع) در برابر صاحبان مطامع دنیوی حاضر به سازش نشد، طلحه و زبیر نقض عهد کردند (ناکثین) و منافقانه به بهانه عمره رهسپار مکه شد تا با پیوستن به عایشه چاره‌ای بیندیشند.

جنگهای جمل - صفین - خوارج

در مکه افراد سرشناس، سرمایه‌داران، سیاسیون برکنار شده ریاست‌طلب‌های نالایق، مجرمان و ناراضیان از عدالت، گرد آمدند و به تجهیز سپاه - جنگ جمل علیه امام علی (ع) پرداختند.

ام سلمه (همسر پارسای پیامبر) در صدر نهی عایشه از رفتن به بصره - جنگ جمل

شعله آتش جنگ صفین بوسیله قاسطین (ستمگران) پراغروخته شد

پیشنهاد معاویه به امام علی (ع) و پاسخ حضرت به او

سفارت امام علی (ع) پیرامون کسانی که از گذشته اموال نامشروع پرست آورده‌اند

معاویه جنگ صفین را به بهانه کشته شدن عثمان به راه انداخت

فتنه خوارج (مارقین) از ضعف فکری گروهی از مسلمانان ناشی شد که از سنت پیامبر و حقیقت قرآن آگاهی نداشتند.

پرا عقاید گروهی از مسلمانان با بهالت و تعصب آمیخته شده بود؟

➤ درگیری‌های غیر ضروری خلفا

➤ برنامه نداشتن خلفاء برای تبلیغ و تبیین صحیح دین و شکوفا نشدن استعداد عقلانی و منطقی مسلمانان